

שם המחקר : כיצד מתמודדים משתמשי תקשורת תומכת וחליפית עם מחסרים לקסיקליים?

שנה : 2016

מס' קטלוגי : 621

שם החוקר: הדס וינדר (שטסמן)

בהנחיית: פרופ' עירית מאיר, ד"ר טל לבל

רשות המחקר: החוג להפרעות בתקשורת, אוניברסיטת חיפה.

מגבלות המחקר, רעיונות למחקרי המשך והשלכות קליניות

המחקר הנוכחי הינו מחקר ייחודי בנושא ההתמודדות עם מחסרים לקסיקליים. בשל היותו ראשון מסוגו, פותחו עבורו במיוחד בתהליך חשיבה ומחקר מעמיקים מתודה ומשימת מחקר. ניסינו להעמיק ולהקיף את כל המשתנים החשובים ככל שהשיגה ידינו, אולם למחקר מספר מגבלות, חלקן נובעות מעצם היותו הראשון מסוגו.

המגבלה הראשונה היא מספר הנבדקים המועט מכל תת-קבוצה שלא אפשר השוואה סטטיסטית ביניהן. העובדה שרק לשלושה נבדקים מכל קבוצה היה לוח סמלים ללא איות אפשרה להשוות בין מספר לא גדול של הפקות שנתנו הסבר למילה חסרה ולא אייתו אותה. מגבלה נוספת שמקשה על ההכללה של תוצאות המחקר הנה העובדה שלכל משתתף היה שותף תקשורת שונה. מאחר שלשותפי התקשורת השפעה רבה על בניה משותפת של המסר וכך גם על ההבנה ועל מהירות ההבנה (Sutton et al. 2002). ייתכן שאותה משימת מחקר עם אותם נבדקים אך עם שותפי תקשורת שונים היתה מניבה תוצאות שונות. בנוסף, תקשורת רגילה נעשית בתוך הקשר, המספק פיגומים לחילוף משמעות מהמבעים, ואילו המשימה במחקר זה היא משימה מובנית ונטולת הקשר. בכך היא שונה מהתמודדות עם מחסרים לקסיקליים ביומיום.

המלצות למחקרים עתידיים

נראה כי מטלה זו של התמודדות עם מחסר לקסיקלי מספקת מידע רב על יכולותיהם של משתמשי התת"ח וכן על הקשיים הספציפיים שלהם. לפיכך אנו מקווים שבעקבות מחקר זה יגיעו מחקרים נוספים שיבחנו אספקטים נוספים בהתמודדות משתמשי התת"ח עם מחסרים לקסיקליים. אנו ממליצים לערוך מחקר המשך במתודה דומה, אך לכלול בו נבדקים רבים יותר שמתקשרים באמצעות עזרי תקשורת מבוססי סמלים. זאת על מנת לאסוף נתונים רבים שיאפשרו יתר דיוק בבחינת נקודות הדמיון והשוני בין משתמשי התת"ח לדוברים בעלי יכולות שפה תקינות, כאשר הם משתמשים בלוחות סמלים ללא אפשרות לאיית את מילת המטרה. ניתן לשלב במחקר זה מחסרים לקסיקליים של חלקי דיבר אחרים כמו פעלים ותארים ולבחון מהן אסטרטגיות ההתמודדות איתם.

בנוסף, אנו ממליצים לשלב במחקר ההמשך מילוי של שאלון על ידי אנשי הצוות בתום ביצוע המשימה, בו יסבירו למה השתמשו בסמלים המסוימים שבחרו. נוכל ללמוד מכך מה עומד מאחורי בחירת המילים להסברים השונים, מהם הקשיים שמעמידים עזרי התקשורת בפני המשתמשים ובאילו דרכים מנסים הנבדקים להתגבר על אילוצים אלה. ניתן יהיה לנסות לשאול גם את משתמשי התת"ח אותן שאלות ואולי ללמוד מהם עצמם כיצד הם מתמודדים עם המשימה.

מחקר נוסף שכדאי לערוך יאסוף מהדיבור החופשי של משתמשי התת"ח מצבים בהם נתקלו במחסר לקסיקלי וינתח את דרכי ההתמודדות שלהם במהלך תקשורת יומיומית. ניתן יהיה

להשוות את דרכי ההתמודדות עם מחסרים בתקשורת היומיומית לאלה שראינו במשימה המובנית במחקרנו, וכך ללמוד יותר ולתקף את המשימה לצורך בניית כלי הערכה מתאימים לאוכלוסיית משתמשי לוחות הסמלים.

השלכות קליניות

מלבד התוספת לגוף המחקרי החוקר את יכולות השפה והתקשורת של משתמשי התת"ח, למחקר זה גם השלכות קליניות חשובות. ראשית, עריכת המחקר הדגישה לנו עוד יותר את הדלות היחסית של לוחות התקשורת מבוססי הסמלים. במהלך בניית כלי המחקר, גילינו שחסרות מילים שכיחות ויומיומיות רבות בכל לוחות התקשורת של הנבדקים במחקר הנוכחי ולמדנו עד כמה חשוב להוסיף מילים מסוגים שונים ולהעשיר באופן כללי את אוצר המילים בעזרי התת"ח, בפרט בעזרים שהנם מבוססי סמלים. בנוסף, ראינו מה רבה החשיבות של הוספת מילים מופשטות כמו קטגוריות-על. הבנו כי מילים אלה מאפשרות להתמודד ביעילות רבה יותר עם מחסרים וכי לאנשי המקצוע "אסור לפחד" להוסיף אותן לעזרים למרות היותן מופשטות. כאשר קיימת אפשרות כזאת בלוחות התקשורת, משתמשי התת"ח עושים בה שימוש יעיל, ומגלים יצירתיות לשונית כאשר הם נזקקים לה.

השלכה מרכזית, בעינינו, של מחקר זה היא על האופן שבו נתפסים משתמשי התת"ח, בעיקר אלה המשתמשים בלוחות סמלים. פעמים רבות נתפסים המשתמשים שאינם אורייניים, כבעלי יכולות נמוכות מאלה הקיימות אצלם באמת. תפיסה זו אף מתחזקת כאשר הם מוגדרים כאנשים עם מגבלות שכלית התפתחותית, כמו חלק מהנבדקים במחקר זה. תוצאות המחקר הדגישו שלאנשים אלה יכולות גבוהות יותר ממה שמקובל לחשוב והם מצליחים לפרוץ את גבולות אוצר המילים של לוח התקשורת בדרכים יצירתיות הדומות מאד לאלה של אנשים עם יכולות שפה תקינות, ולהצליח להיות מובנים ברב הגדול של המקרים. זוהי תובנה חשובה מאד, לפיה כדאי תמיד להניח שלמשתמש התת"ח יכולות שאינן מצליח עדיין להביא לידי ביטוי, ולפיכך לשלב במטרות הטיפוליות מטרה העוסקת ביצירת הזדמנויות תקשורתיות רבות להביע את עצמו תוך תמיכה מקסימלית של שותף התקשורת, וכך לשפר את יכולות ההבעה שלו.

לאסטרטגיה התקשורתית של הצבעה על חלק מסמל כדי לציין מילה חסרה יש שתי השלכות קליניות לפחות. הראשונה נוגעת למידת המופשטות החזותית של הסמלים, ולפיה סמלים יותר "צוריים" טובים יותר מסמלים מופשטים מאחר שהם מאפשרים יצירתיות שפתית ותקשורתית ומהווים דרך להתמודדות עם מחסרים. השנייה קשורה להדרכת שותפי התקשורת על כך שכאשר אדם בוחר סמל, לא תמיד הוא מתכוון למשמעות המילולית שלו ובמקרה שדבריו נשמעים לא מובנים, כדאי להציע אפשרות שמתכוון לחלק מציור הסמל! במקביל, כדאי להוסיף ללוחות התקשורת סמלי הכוונה לשותף התקשורת, כמו: "אני מתכוון למהו שמצויר בסמל". באופן דומה, ראינו שימוש רב של משתמשי התת"ח בסימנים מטה-לשוניים כמו "דומה", "קשור", "אין בלוח" אך פחות אפשרות לתת רמזים מדויקים יותר כגון: "נראה כמו", "נשמע כמו" "פריט מהקטגוריה הזאת שלא נמצא בלוח". סמלים מסוג זה נמצאים במערכת סמלי בליס (Blissymbols), בה קיים רק שימוש מועט בארץ ובעולם, מסיבות שונות, אולם נראה כי כדאי לאמץ אותם גם ללוחות עם מערכות סמלים אחרות.

- [למחקר המלא](#)
- [למאגר המחקרים של קרן שלם](#)
- [למאגר כלי המחקר של קרן שלם](#)